

Міністерство освіти і науки України
Комунальний заклад вищої освіти
«Дніпровський педагогічний коледж»
Дніпропетровської обласної ради»

Навчально-методична картка заняття №55-56
Назва та № спеціальності 012 «Дошкільна освіта»

Предмет Українська література

Тема: Павло Тичина. Основне з життя і творчості поета. Трагізм його творчої долі. Найбільший модерніст 1920-х років. Звернення до «вічних» тем, мотивів, особливості віршування; потужне ліричне «Я» як символ нової людини; поєднання тенденцій символізму, неоромантизму, експресіонізму, імпресіонізму.

Тип заняття Л-ПЗ

Мета заняття Допомогти здобувачам освіти зрозуміти основні тенденції української поезії 1920-х років, познайомити із життєвим і творчим шляхом П. Тичини, його ранніми збірками, формувати вміння характеризувати основні мотиви ранньої творчості, розвивати навички аналізу поезій, особливих ознак індивідуального стилю поета, удосконалювати навички виразного читання, виховувати почуття людяності, любові до мистецтва, розвивати розуміння прекрасного.

Роздатковий матеріал: опорні конспекти, тексти поезій, бібліотечка творів автора, презентація на комп'ютері

ТЗН комп'ютер, відео презентація

Література:

Основна 1. Петро Хропко Українська література підручник для 10 класу середніх шкіл, ліцеїв, гімназій та коледжів.

2. О.Непорожній, І.Семенчук Українська література 11клас –К., 1995

3. Срібний птах. Хрестоматія з української літератури для 11 класу/ Упорядник Семенюк Г.Ф. – К., 2006

4. Хрестоматія з української літератури 10-11класи/ За ред. Левчик Н.В. – К., 1997

Додаткова

1. Противенська О.Г.Українська література в таблицях і схемах.-Харків: Академія, 1999.

2. Нові імена в програмі з української літератури.-К.: Освіта, 1993.

СТРУКТУРА ЛЕКЦІЙНОГО ЗАНЯТТЯ

I. Підготовча частина:

- 1.1. Організація студентів;
- 1.2. Постановка мети заняття.

II. Основна частина:

- 2.1. Спостереження над мовним матеріалом.
- 2.2. Актуалізація опорних знань за запитаннями.
- 2.3. Складання плану роботи.
- 2.4. Сприймання та засвоєння нового матеріалу.
- 2.5. Віртуальна екскурсія.
- 2.6. Хронологічна таблиця життєвого та творчого шляху.

III. Заключна частина:

- 3.1. Підведення підсумків.
- 3.2. Відповіді на запитання студентів;
- 3.3. Робота над епіграфом.
- 3.4. Домашнє завдання.

Тема Павло Тичина. Основне з життя і творчості поета. Трагізм його творчої долі. Найбільший модерніст 1920-х років. Звернення до «вічних» тем, мотивів, особливості віршування; потужне ліричне «Я» як символ нової людини; поєднання тенденцій символізму, неоромантизму, експресіонізму, імпресіонізму.

План

1. Роль поезії 20-30 –ті роки.
2. Біографічні відомості про Павла Тичину.
3. Літературна спадщина.
4. Значення творчості та поезій письменника.

1.

У 20-х — на початку 30-х рр. ХХ ст. активно розвивається література. У розвитку мистецтва цієї доби поєднувалися традиції дожовтневого часу та досвід молодих культурних сил, покликаних до життя революцією. Про бурхливий розвиток літератури цієї доби свідчить утворення різноманітних творчих угруповань («Плуг», «Гарт», «Ланка», ВАПЛІТЕ, «Молодняк», «Аспанфут», «Нова генерація» тощо). У цей час молоді українські письменники часто відмовляються від традицій класичної літератури та орієнтуються на літературне життя Західної Європи. У літературі 20-х рр. ХХ ст. сформувалася яскрава революційно-романтична течія (П. Тичина, В. Сосюра, В. Чумак, В. Еллан). У другій половині 20-х рр. ХХ ст. помітне місце займала ВУСПП (1927-1932) — спілка, яка ставила за мету об'єднати всіх художників слова, що прагнули до створення єдиної інтернаціональної пролетарської літератури. Керівники ВУСПП висунули гасло «союзник або ворог», виявляли нетерпимість до тих письменників, що не належали до організації (Остап Вишня, М. Куліш, Ю. Смолич, О. Копиленко, Є. Плужник, Ю. Яновський). Група київських неокласиків (М. Зеров, М. Драй-Хмара, П. Филипович, М. Рильський) прагнули засвоїти досвід класичної світової літератури. Чимало митців тяжіли до різних проявів модернізму. Існували літературні угруповання, які тяжіли до модернізму в різних виявах: «Аспанфут», «Авангард», «Ланка», «Марс». У 20-х роках ще була певна можливість розвиватися напрямам, започаткованим ще на початку ХХ ст. Символізм, характерний для творів молодого П. Тичини, продовжував розвиватися. Його представники згрупувалися довкола журналу «Музагет» (Д. Загул, О. Слісаренко, В. Кобилянський та ін.). Символізм — нетривалий період в історії нашої літератури, бо його представники відходили до інших течій — футуризму, революційно-романтичного напрямку. Виникнувши на початку століття в Італії, футуризм поширився в Україні (спілка «Аспанфут»). Представником цього напрямку був М. Семенко, який шукав нові словесні форми для вираження динаміки життя, змін, що відбувалися дуже бурхливо («Весна», «Степ»). Група «Авангард» тяжіла до конструктивізму. У перше десятиліття після революції

особливо бурхливо розвивається поезія. Найзначніші постаті серед поетів: В. Чумак (1900-1919), В. Еллан (1894-1925), П. Тичина (1891-1967), В. Сосюра (1898-1965), М. Рильський (1895-1964), поети-неокласики. Єдина збірка В. Чумака «Заспів», у якій він оспівує революцію, вийшла після смерті автора. В. Еллан-Блакитний — один із зачинателів української радянської поезії. Редактор журналів «Шляхи мистецтва», «Червоний перець». Його перша поетична книга — «Удари молота і серця» — зобразила грандіозний розмах революційного поступу і перші кроки будівництва соціалістичного суспільства. В. Сосюру називають найтоншим ліриком української поезії. Він автор десятків поем, кількох десятків збірок поезій, автобіографічного роману «Третя рота». Євген Плужник (1898-1938) — видатний поет і прозаїк, автор збірок «Дні» (1926) і «Рання осінь» (1927), роману «Недуга». Творчість М. Бажана (1904-1983), що спершу тяжів до футуризму, характеризується філософською глибиною, епічністю, громадянським пафосом («Руро-марш», «Протигаз», «Будівлі»). Тривалий час широкому загалові невідомі були твори західноукраїнського поета і прозаїка Б. Лепкого (1872-1941). Він автор циклу романів про І. Мазепу, відомої в усьому світі пісні «Чуєш, брате мій». Відомими поетами у Західній Україні у 20-х рр. ХХ століття були Б.-І. Антонич («Привітання життя»), О. Ольжич, С. Городинський («Барви і лінії») та інші. Деякі західноукраїнські письменники (Я. Галан, П. Козланюк, С. Тудор, О. Гаврилук) з симпатією ставилися до подій, що відбувалися в Радянській Україні й орієнтувалися на письменників революційно-романтичного напрямку. У 20-х рр. активізувався розвиток прози. У великих епічних творах письменники-реалісти намагалися осмислити і узагальнити події, що відбувалися, зміни в суспільно-політичному житті народу та його побуті (Ю. Яновський («Майстер корабля»), П. Панч («Голубі ешелони»), І. Ле («Роман міжгір'я»), А. Головка («Бур'ян»). Серед блискучої плеяди українських письменників початку ХХ століття — В. Винниченко (1880-1951). Він — один із найвидатніших діячів українського національно-державного відродження (оповідання «Краса і сила», «Малорос-європеець», «Федько-халамидник», «Голота», «Зіна», «Кумедія з Костем»; романи «Сонячна машина», «Заповіт батьків», «Записки Кирпатого Мефістофеля», «Чесність з собою»; драми «Пророк», «Щаблі життя», «Дисгармонія»). Для творів Григорія Косинка (1899-1934) — одного з фундаторів української прози — характерна імпресіоністична лаконічність і реалістична місткість авторського письма, ліричність, психологізм (збірки новел і оповідань «На золотих богів», «Мати», «В житах», «Політика»). За високу письменницьку майстерність проти «масовізму» виступили члени ВАПЛІТЕ (організація, що виникла в Харкові в кінці 1925 р.). До неї увійшли колишні члени «Гарту», дехто з «Плугу» і «Жовтня». Організацію очолювали М. Хвильовий, М. Яловий, О. Досвітній, згодом М. Куліш і Г. Епик. 20-ті роки ХХ ст. — це час гострих дискусій про шляхи і принципи побудови соціалістичної України та її культури, час, коли, здавалося, реалізуються найпрекрасніші сподівання народу, і час особистих трагедій найбільш талановитих представників творчої інтелігенції, яка під тиском сталінського диктату, розчарувалася в ідеалах соціалізму і шукала можливості виходу України на шляхи демократичного розвитку.

2.

Народився 27(15) січня 1891 р. у селі Піски Козелецького повіту Чернігівської губернії (тепер Бобровицького району Чернігівської області). Походить зі старовинного козацького роду (його пращур, за родинним переказом, був полковником у Богдана Хмельницького). Батько майбутнього поета був сільським дяком — вчителем «школи грамоти». Змалку виявив хист до музики, малювання і віршування. В 1900—1907 рр. навчався в Чернігівському духовному училищі (бурсі), в 1907—1913 — в Чернігівській духовній семінарії. Згодом, навчаючись у Київському комерційному інституті, працював у газеті «Рада». На цей час припало його ознайомлення з новітнім українським мистецтвом, особисте знайомство з найвідомішими його представниками. В 1913—1914 рр. — у редакції ліберального україномовного журналу «Світло», а після його закриття — в Чернігівському статистичному бюро. У 1916—1917 рр. — помічник хормейстера в українському театрі М.К.Садовського. 1920 року подорожував із капелою К.Стеценка «Думка» Правобережною Україною від Києва до Одеси. Того ж року організував хор (з 1921 р. — Капела-студія імені М.Леонтовича), з яким виступав до 1923 року. З 1923 по 1934 рік — співредактор журналу «Червоний шлях» (Харків). Входить до заснованої 1923 р. Спілки пролетарських письменників України «Гарт». 1926 року взяв активну участь у створенні ВАПЛІТЕ (Вільної Академії пролетарської літератури) з М.Г.Хвильовим на чолі, куди увійшли й колишні члени «Гарту». З 1929 р. — дійсний член Академії наук Української РСР, у 1936—1939 рр. і в 1940—1943 рр. очолює Інститут літератури АН УРСР. З 1947 р. — член-кореспондент Болгарської АН, доктор філології. 1943—1948 рр. — міністр освіти УРСР. З 1953 по 1959 рік — голова Верховної Ради УРСР, заступник голови Ради Національностей ВР УРСР, член багатьох товариств, комітетів, президій, кавалер орденів і медалей. Лауреат Державної премії СРСР (1941), Державної премії УРСР імені Т.Г.Шевченка (1962). 1967 року отримав звання Герой Соціалістичної Праці. Помер 16 вересня 1967 року в Києві. Багаторічна експлуатація імені й авторитету митця тоталітарною системою стала причиною його глибокого внутрішнього конфлікту із самим собою, призвела до падіння його реноме як поета в очах співвітчизників і світової громадськості. У сучасників виявилось неоднозначне ставлення до його творчості, небажання вникати в її приховані підтексти і мотиви. П.Г.Тичина гостро відчував трагізм свого становища в ролі гвинтика тоталітарної ідеологічної машини (що засвідчено, зокрема, його власними оцінками, аналізом його творчості, характером стосунків з іншим видатним українським поетом — Євгеном Маланюком). П.Г.Тичина починав як поет у 1906—1910 рр. з наївного наслідування народних пісень та творів Т.Г.Шевченка. Перші друковані твори молодого поета з'явилися 1912 р. Подією величезної ваги в новочасній українській літературі став вихід у світ першої збірки віршів «Сонячні кларнети» (1918), пройнятої сонячною вірою в життя, людину, в рідний знедолений народ. Ця книга одразу поставила 27-літнього поета поруч із першорядними митцями новочасного українського відродження. За визначенням Г.Грабовича (США), рання символістська система Тичини побудована на злитті традиційного, народного й неповторного,

індивідуального, на коливанні між реальністю і мрією, естетичному сприйнятті космосу й резонуючого «я»... В основі шукань митця, на думку дослідників, — давній філософсько-культурологічний код: людське «я» і Бог, Всесвіт. Тичина рано утвердився в думці про поезію як синтетичний вид мистецтва. На практиці це обернулося перенесенням у площину поезії засобів суміжних мистецтв: у «Сонячних кларнетах» звук подається «забарвленим», колір — «озвученим», зорові образи чергуються зі слуховими. У віршах цього періоду можна знайти перегуки з Рабіндранатом Тагором, Волтом Вітменом, Емілем Верхарном, однак при цьому вони, ці вірші, лишаються самотніми і самодостатніми. Великий вплив на П.Г.Тичину справили М.М.Коцюбинський (вони часто зустрічалися і спілкувалися в останній період життя Коцюбинського у Чернігові), О.М.Пєшков (Максим Горький). За трагічною напруженістю, емоційністю й філософічністю творчість П.Г.Тичини зіставляють з творчістю реформатора англійської поетичної мови Томаса С.Еліота, лауреата Нобелівської премії (1948 р.). Серед композиторів і художників йому були духовно близькими Ліст, Берліоз, Римський-Корсаков, Миколаюс Чурльоніс та Мартирос Сар'ян. Протягом життя П.Г.Тичини існував постійний і надзвичайний тиск на нього, на його творчу активність. Імпресіонізм і особливий композиційний характер його творів, починаючи зі збірок «Плуг» (1920) і «Вітер з України» (1924), дедалі більше пом'якшується і замінюється спершу риторичними, а далі й абстрактними формулюваннями. Переломною в творчості поета вважається збірка «Чернігів» (1931 р.), яка означила його перехід в число «офіційних» авторів. Однак творчість П.Г.Тичини й після цього не вписується в прокрустове ложе простих схем: його приховане протистояння з тоталітаризмом на цьому не припиняється. Це засвідчують окремі поетичні, літературознавчі, публіцистичні твори пізнішого часу: «Григорій Сковорода» (1939), «Похорон друга» (1942), «Творча сила народу», «Геть брудні руки від України» (1943) та деякі інші. Незважаючи на згубний для творця вплив тоталітарної системи, П.Г.Тичина в галузі поезії, прози, публіцистики, а також у науково-критичних працях виявив себе одним із найосвіченіших радянських письменників, чия ерудиція охоплювала суміжні з літературою види мистецтва — музику і живопис. За життя він встиг звідати не тільки розчарування, а й щире дружбу, любов (у цьому виявилася його перевага над бездушною системою, заложником якої був). Похований П.Г.Тичина на Байковому кладовищі в Києві.

3.

Павло Тичина — один із найвидатніших українських поетів, рівних якому знайти дуже складно. Народжений у бідній родині, він бачив життя села, міста, церкви, літературної громади, інтелігенції особисто та зсередини.

Тичина бачив національне відродження, радянське будівництво, бачив мир і війни — і все те викарбувалося на сторінках його книг. Поет, який бачив Україну в найрізноманітніших її проявах, який став Україною, переплавив її в собі, а потім виплеснув зі свого серця, подарувавши іншим. Вивчення та дослідження творчого спадку Павла Тичини є дуже актуальним, необхідним для правильного розуміння українського національного духу — поет відчув

його найглибшу сутність, яка полягала в піснях, у народнопісенній поезії.

Перша друкована збірка Павла Тичини — «Сонячні кларнети» вийшла на початку 1919 року, коли поетові було вже двадцять вісім, але відомо, що писати він почав набагато раніше. Перший відомий вірш датовано 1906 роком — роком смерті батька. Цей вірш, який називався «Під моїм вікном» і був присвячений батькові, почуттям, які охопили дітей після його загибелі. Небагату родину небіжчика Григорія Тичини — бідного дяка з села Піски — тепер і поготів обсіли злидні:

А як батько вмер —
Мов прийшла зима:
Жити стало гірше, тяжче —
Хліба...й то нема.

Незважаючи на тяжкі обставини, юнак продовжив тоді займатися в монастирському хорі, в Чернігівській семінарії, а душевний смуток виливав у поезії.

Тичина познайомився з літературними колами Чернігова, з 1911 року часто по суботах відвідував літературні вечори в Михайла Коцюбинського, де читав свої вірші, спілкувався з талановитою молоддю.

Підтримка маститого письменника окрилила юнака, допомогла йому рухатися на шляху до себе, творчо розвиватися. Пізніше Тичина згадував: «Коцюбинський, від'їжджаючи з Чернігова до Італії, повіз із собою й мої юнацькі вірші, щоб прочитати їх Горькому». Дружба з такими людьми, як Коцюбинський, дуже допомагала Тичині. В його творах того періоду часто з'являються мотиви смутку, проте поетичне відчуття пересилило печаль, і рання поезія митця все більше наповнюється радісними, оптимістичними нотами, як наприклад, у вірші «Блакить мою душу обвіяла», де Тичина пише:

Блакить мою душу обвіяла,
Душа моя сонця намріяла.
Душа причастилася кротості трав
Добрідень я світу сказав!

Наступна строфа цього віршу розкриває патріотичні настрої юного поета, любов до рідної землі, до її природи й сільського життя:

Струмком серед гаю як стрічка
На квітці метелик мов свічечка
Хвилюють, маюють, квітують поля —
Добрідень тобі, Україно моя!

Ентузіазм молоді можна черпати з його віршів повними долонями — Тичина ладен кинути виклик усьому світові, один з його віршів 1911 року починається й закінчується словами:

Молодий я, молодий,
Повний сили та одваги,
Гей, життя, виходить на бій,
Пожартуєм для розваги!

В інших віршах цього періоду також відчувається глибоке переживання селянської долі, і це не просто співчуття селянам, а переживання сільського хлопчика, який залишився свого часу без батька, з п'ятьма сестрами та чотирма

братами, маючи занадто швидко подорослішати, щоб вижити. Що стосується описів природи в ранній ліриці Тичини, то вони ніколи не стають просто пейзажами, їхнє місце поруч із головним ліричним героєм.

Навчаючись найкращих, наймелодичніших поетичних прийомів, Тичина не став нічним послідовником, не намагався когось переписати. Юний поет неухильно проступав шляхом мистецького становлення, формував і вдосконалював свій власний стиль.

У багатьох віршах раннього періоду (1906–1915) помітно, як молодий Тичина невтомно поширював тематичні й стилістичні обрії своєї літературної творчості. Цікаво в цьому сенсі проаналізувати перший друкований вірш Тичини «Ви знаєте, як липа шелестить...» (1911). Складається він з двох шестирядкових строф, у яких перші рядки — запитання, а останні — ствердна відповідь. Така композиція поезії-мініатюри робить її стрункою і елегантною.

Від української народної пісні взятий прийом паралелізму: шелестіння липи місячної весняної ночі й сон коханої, сон старих гаїв-дідуганів і солов'їне тьохкання.

Картина-елегія намальована лаконічними засобами: короткі речення передають схвильований стан душі ліричного героя. Не міг палкий юнак із ліричним хистом оминати в ранній творчості своїй і кохання до жінки. Щирістю почуттів і мистецькою довершеністю позначений, наприклад, вірш «Коли в твої очі дивлюся...» (1911). Ліричний герой в очах коханої, «чудових, ясних» побачив і «небо прозоре», і справжнє диво — «брильянтових зір ціле море».

Але досить їй заговорити, як одразу ж розкривається душевна вбогість обраниці, і на думку спадає затуманене осіннє поле, де тільки «суха бадилина хитається...Спить груддя важке».

Привабливість людини — передусім її інтелектуальному розвитку, зокрема в світтовідчуванні, в мові. Заговорить така людина — мов пісня з її вуст поллється. Зовсім інша героїня поезії — байдужа, нецікава. З душевним болем ліричний герой звертається до неї у поезії: «Кохана, чом серце твої не таке?» Не таке, як її принадні чудові очі...

Рання поезія Павла Тичини — це свідоцтво, свідок і освідчення. Свідоцтво того, що від першого вірша, від першої пісні поетична творчість Тичини була сповнена глибокого ліризму, мелодійності та хисту. Свідок процесу творчого зростання поета, який, обдарований римами та нотами, зміг розвинути свій талант і стати справжнім майстром, від якого в захваті сучасники та нащадки. Освідчення поета в коханні — в коханні, яке охоплює й жінку, й Батьківщину, й увесь білий світ, що йому сам поет кидає виклик. Творчість Тичини — це освідчення у виклику. Його стиль повен ентузіазму, вірші насичені питаннями, прозріннями та пориваннями. Таким підійшов Павло Тичина до видання своєї першої збірки — до гри в безсмертя на кларнеті.

Перша друкована збірка Павла Тичини — «Сонячні кларнети» вийшла на початку 1919 року, коли поет був уже відомим, і збірки від нього чекали.

Тичина вже давно писав, і вже майже сім років друкувався в журналах — перед виходом «Сонячних кларнетів» він мав уже чималий поетичний доробок, що міг би скласти першу, «передкларнетну» збірку. Збірка «Сонячні кларнети» явила найкраще зі здобутків Павла на шляху творчої реалізації, відобразила його експерименти зі словом, із піснею, з розмірами та стилями.

Тут сповна розкрилося як те, чого поет навчився в народі, так і те, що він створив сам, і з народом поділився.

У «Сонячних кларнетах» Тичина відкрив поліфонію не в поєднанні різних типів інтонації — наспівної, говірної, ораторської, — а в самому наспівному інтонаційному ладі. Специфічна властивість інтонаційної структури вірша в збірці «Сонячні кларнети» — раптові емоційні сплески в оповідному тексті (вигуки, запитання) — якимось достоту людське зітхання, спонтанний, внутрішній, незбагнений порух душі, емоційні пориви. Наприклад, у поезії «Дощ» можна добре побачити, як посеред спокійного чистого тексту, з'являється схвильований вигук:

Квітчастий луг і дощик золотий,
А вдалині, мов акварелі, —
Примружились гаї, замислились оселі...
Ах, серце, пий!
Повітря, мов прив'ялий трунок.
Це рання осінь шле цілунок
Такий чудовий і сумний.

Якщо з наведеної строфи прибрати четвертий рядок, вірш втратить суто тичинівську інтонацію тієї схвильованості, живої сердечності, яка й робить лірику поета неповторним феноменальним явищем справжнього мистецтва.

Особливості синтаксису й архітекτονіки в ранніх збірках поета дістали наукову оцінку в нарисі Ф. Майфета «Матеріали до характеристики творчості Тичини», в якому автор спеціально дослідив словесно-композиційні повтори у вірші поета 20-х років, показав величезне розмаїття численних типів синтаксичного паралелізму й дав їх класифікацію:

- 1) повтор піввіршів («Над мною, під мною, Горять світи, біжать світи»); як його різновид — обернений паралелізм, так званий хіазм — повтор однорідних слівформ на початку й кінці рядка («Квітчастий луг і дощик золотий»);
- 2) повтор рядків («Тікай шепнуло в береги, — лягай, — хитнуло смолки»);
- 3) повтори у межах періодів, строф, вірша («О люба Інно...») та інші. За цими ж параметрами досліджені такі звукові й синтаксичні фігури, як анафори, епіфори, стик кільця.

Присутність повторів свідчить і про певний характер вірша.

Збільшення кількості повторів — це й збільшення кількості емпатичних пауз, які, своєю чергою, посилюють словесні й фразові акценти й, отже, сприяють загальній тонізації вірша. Посилення ролі емпатичних пауз — одна із основних ознак вірша Тичини 20-х років ХХ ст. певною мірою вона виявляє особливості психічної структури поета — імпульсивність, гостроту, динаміку його емоційних реакцій. Універсальна система повторів і емпатичних пауз у Тичини визначає сугестивність, впливовість його вірша. Оскільки впливова сила ритму є силою повторів, то поєднання різних типів повторів (метричних, звукових, словесних, фразових тощо) багатократно збільшує їх дієвість. Впливовість ритму підвищується тим, що повторюється форма кола; коло — рядкове, строфічне, композиційне — найбільш сугестивна ритмічна форма, властива танку, музиці, поезії (хоровод, хороколо). Коло є найчастіше вживаним засобом композиційного розподілу матеріалу у поезії

Павла Тичини 20-х років.

У створенні оригінальної, тонко розгалуженої завершеної строфи поет поєднує різнометричні стопи, причому не в межах рядка (кожний рядок у його вірші чистий, однометричний), а тільки в межах строфи, надаючи строфічній цілості виняткової заокругленості, інтонаційної чистоти (отже, користується рядковими, а не рядково-стопними логаетами (логаети з грець. словоспів).

Індивідуальні «словоспіви», мелодійні строфи ми знаходимо в цілому ряді віршів збірки «Сонячні кларнети» («Я стою на кручі», «Хор лісових дзвіночків», «На стрімчастій скелі», «З кохання плакав я», «О панно Інно...» та ін.). Отже, перша збірка лірики Павла Тичини є значним поступом як на творчому шляху самого митця, так і для української поезії в цілому. На етапі її створення Тичина вже випрацював неповторний власний стиль, який запозичив мелодійність та інструментарій народнопісенної поезії, але вдосконалив її новими зворотами, компонованням кількох розмірів і жанрів у межах одного вірша, драматичним ліризмом тощо. Вірші молодого Тичини мелодійні, співучі та ліричні, тут мало говірних віршів, а багато з творів, які ввійшли до «Сонячних кларнетів», пізніше були покладені на музику видатними композиторами.

Кларнет — духовий інструмент. Назва його походить від латинського *clavus*, що означає «ясний». Так названо інструмент за його звук — чистий, ясний, бадьорий Сонячні кларнети — музика сонця, а сонце — джерело всього живого, символ життя, радості, розквіту, щастя. Винесений у заголовок книжки цей незвичайний образ-символ якнайкраще відбиває сутність індивідуального стилю молодого Тичини. Назва збірки — це поетичне вираження авторського розуміння гармоній всесвіту.

«Сонячні кларнети» — збірка Тичини, яка стала епохальною книжкою поезій, про яку заговорила вся літературна Європа. В. Стус у книжці «Феномен доби» пише, що «Компліменти були великі».

У віршах збірки «Сонячні кларнети» поєдналися дві музи — музика й поезія з братом живописом. Тому картини заговорили звуками, звуки утворили полотна, слова засяяли барвами. До збірки П. Тичина включив найкращі свої твори. «Сонячні кларнети» поділяються на три тематичні групи.

До першої належить лірика з пейзажними й любовними мотивами.

Це музичні, граційні, живописні вірші (уже відомі нам) «Гаї шумлять», «А я у гай ходила», «Хор лісових дзвіночків» та такі, як «О панно Інно...», «Арфами, арфами...», «Ви знаєте, як липа шелестить..?» та інші. Поезії вражають красою образів і глибинним розумінням законів природи. Цю групу віршів справді можна назвати «Світлою нотою збірки».

Друга збірка — це вірші про народне горе, принесене Першою Світовою війною. «Хтось гладив ниви...», «Іще пташня...». У них відчувається справжній трагізм; поет майстерно передає найтонші настрої й почуття.

Третя група тематично поєднується з другою: Україна й революція («Одчиняйте двері...», «По блакитному степу», «Скорбна мати» та інші). Поет з позицій власного розуміння добра і зла, справедливості й народної моралі осмислює, що несе революцію рідному народові. Ці дві групи можемо назвати «скорбними нотами» збірки.

8. Випереджальне завдання

Збірка «Сонячні кларнети» в оцінці літературної критики (учні по черзі читають висловлювання, записують у зошити).

Літературознавець Олександр Білецький

«Ніби щойно прокинувшись, він (П. Тичина), відкрив очі на світ і основне начало всесвіту побачив у ритмічному русі, гармонійному звукові, музиці.

Цей ритм всесвіту і є «Сонячними кларнетами».

Поет Микола Бажан

«Ніколи не забуду тієї безсонної ночі дев'ятнадцятого року, коли мій друг приніс мені книжку з рясними соняшниками на обкладинці. Ми з ним сиділи в лісі при багатті (бо виїхали всім технікумом на заготовівлю дров): читали, і п'яніли, і кричали з радості, насолоджуючись красою українського слова, яке з такою нечуваною нами досі музичністю грало, співало, бриніло, гриміло, лилося зі сторінок тієї книги...»

Критик Леонід Новиченко

«Сонячні кларнети» явили вже поета сформованого і високо оригінального в художньому розумінні. Наче відбувся якийсь могутній внутрішній стрибок...

Звідки взяв молодий поет ці розливи сонячного світла, що струменять у його віршах? Звідки прийшла до нього, нарешті, дивовижна, незрівняна музика, якою все перейняте в його поетичному світі, музика, що поступає не лише як провідний принцип віршованої форми, але й однією з основ образної системи і всього світовідчуття поетового? Марно шукати відповіді на подібні питання, тут — таємниця таланту».

Письменник Василь Барка

«Тичина — кларнетист, можливо, був найвизначніший лірик світу у свої «класичні роки (1914–1924)».

9. Аналіз поезії «Ви знаєте, як липа шелестить..?»

Жанр поезії — пейзажна. Це своєрідна форма художнього пізнання людської душі.

Вірш «Ви знаєте, як липа шелестить..?» — пейзаж-паралелізм, що нагадує фольклорні зразки, де картини природи пов'язуються душевними настроями, а події людського життя часто замальовуються як певна паралель до явищ природи.

Духовна спорідненість ліричного героя зі світом природи передається всією силою барв, мелодій, голосів рідної землі.

Інструкція

до практичного заняття

Тема Павло Тичина. Основне з життя і творчості поета. Трагізм його творчої долі. Найбільший модерніст 1920-х років. Звернення до «вічних» тем, мотивів, особливості віршування; потужне ліричне «Я» як символ нової людини; поєднання тенденцій символізму, неоромантизму, експресіонізму, імпресіонізму.

Хід роботи

I. Підготовча частина.

1. Організаційний момент. Мотивація навчальної діяльності.

II. Основна частина.

2.1. Конспект життєвий та творчий шлях П. Тичина.

2.2. Аналіз творчості.

1) Поясніть вислів:

«Ніби щойно прокинувшись, він (П. Тичина) відкрив очі на світ і основне начало всесвіту побачив у ритмічному русі, гармонійному звукові, музиці. Цей ритм всесвіту і є «сонячними кларнетами».

Олександр Білецький

2) Запишіть у зошит і запам'ятайте.

Опорна схема аналізу ліричного твору

1. Автор, його місце в літературі.

2. Тематичне спрямування всієї творчості.

3. Які життєві обставини дали імпульс для написання твору (якщо відомо).

4. Назва твору (алегорична, метафорична, символічна, сюжетна, образна (чи ні), інтригуюча (чи ні).

5. Тема поезії та провідні мотиви.

6. Ідея.

7. Жанр

8. Композиція (якщо є).

9. Ліричний герой.

10. Образи, символи (якщо є) твору.

11. Сюжетні лінії (якщо є).

12. Настрій (мінор, мажор).

13. Художні засоби.

14. Віршований розмір, рима.

15. Місце твору в доробку поета.

16. Його актуальність на сьогодні.
17. Ваші роздуми та почуття, навіяні поезією.
- 2.7. За поданою схемою зробіть письмовий аналіз поезій:

За поданим планом зробити аналіз - „Пам’яті тридцяти”

III. Підсумком заняття.

3.1. Вивчити напам’ять „Пам’яті тридцяти”